

Ders : 39**Konu: Güzel İnsanın Güzel Sıfatlarından Bazıları**

Güzel insan olmanın bazı kriterleri vardır. Bunların sayısı çoktur. Ancak biz bu dersimizde bunlardan bir kısmına işaret edeceğiz. Bunlar özetle ahde vefa, sırrı ifşa etmeyi saklama, gizlilikleri araştırmayıp onurları koruma, hüsnü zan etme ve sû-i zanna sebep olanları da ilan etmemedir. Zikrettiğimiz bu güzellikleri kısa kısa izah etmeye çalışacağız ki, zihinlerimizde yer edebilsin.

1. Ahde vefa

Allah Teâlâ, üç çeşit ahit almıştır:

- a) Elest bezminde bütün kullardan aldığı ahit,
- b) Allah'ın bütün peygamberlerden aldığı ahit
- c) Âlimlerden aldığı ahit.

a) Elest bezminde bütün kullardan aldığı ahit, Allah'a kulluk edip isyan etmeyeceklerine ve şeytana itaat etmeyeceklerine dair alınan ahiddir.

b) Allah'ın bütün peygamberlerden aldığı ahit, Allah'ın peygamberlere verdiği kitap ve hikmeti tasdik edici bir peygamber gelince ona mutlaka iman edecek ve yardım edecek, özellikle Hz. Muhammed (as) gelince ümmetleri ile birlikte tasdik edip yardım edeceklerine dair aldığı ahiddir.

c) Âlimlerden aldığı ahit, emri bilma'rûf nehyi anilmünker yapacaklarına dair ahiddir.

Müminlerin birbirlerine verdikleri ahitlerde esas olan, Allah ile yapılan ahitleşmeye yani sadece Allah'ı Rab ve İlah olarak tanıyıp iman etmek, o imana göre itaat etmeye ve şeytana isyan etmeye zıt olmamasıdır.

Bu ahitleşmeyi Allah Teâlâ, Kıyamet günü şöyle hatırlatacaktır:

أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ وَأَنْ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ وَلَقَدْ أَضَلَّ مِنْكُمْ جِبَلًا كَثِيرًا أَفَلَمْ تَكُونُوا تَعْقِلُونَ

“Ey Âdemoğulları! Şeytana tapmayın, o size apaçık bir düşmandır ve bana kulluk edin, doğru yol budur, diye sizden ahit almadım mı? Böyle iken o sizden birçok nesilleri yoldan çıkardı. Ya o zaman düşünmüyor muydunuz?” (Yasin, 36:60-62)

Ashabı Kiram, Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'e iman edip İslam davasına yardım edeceklerine dair biat ettiler. Bu biat ve biati bozmakla ilgili Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ فَمَنْ نَكَتْ فَاثِمًا يَنْكُتْ عَلَى نَفْسِهِ وَمَنْ أَوْفَى بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهِ اللَّهُ فَمَنْ يَسْوَأُ تِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا

“Muhakkak sana biat edenler ancak Allah'a biat etmektedirler. Allah'ın eli onların ellerinin üzerindedir. Kim ahdi bozarsa ancak kendi aleyhine bozmuş olur. Kim de Allah'a verdiği ahde vefa gösterirse Allah ona büyük bir mükâfat verecektir.”(Fetih, 48:10)

Müminlerin idarecisine verilen söz, yapılan biat; Allah ve Resulüne itaat ettikleri sürece uygulamayı ve ahde vefa göstermeyi gerektirir.

İslam Peygamberi Hz Muhammed SAV şöyle buyuruyor:

مَنْ أَطَاعَنِي فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ عَصَى اللَّهَ وَمَنْ يُطِيعِ الْأَمِيرَ فَقَدْ أَطَاعَنِي وَمَنْ يُعْصِ الْأَمِيرَ فَقَدْ عَصَانِي

“Kim bana itaat ederse Allah’a itaat etmiş; her kim bana isyan ederse Allah’a isyan etmiş olur. Kim emir/âmile itaat ederse bana itaat etmiş; kim emir/âmile isyan ederse bana isyan etmiş olur.” (Buhari, Cihat, 109, Ahkâm, 1; Müslim, İmâre, 32-33; Nesâî, Bey’at, 27; İbn Mâce, Mukaddime, 1, Cihat, 39)

عَلَيْكَ السَّمْعُ وَالطَّاعَةُ فِي عُسْرِكَ وَيُسْرِكَ وَمَنْشَطِكَ وَمَكْرَهِكَ وَأَثَرَةٍ عَلَيْكَ

“Zenginken, fakirken; neşeliyken ve kederliyken ve başkası sana tercih edilirken bile söz dinleyip itaat etmen gerekir.” (Müslim, İmâre, 35, 41-42; Buhari, Fiten, 2; Nesâî, Bey’at, 1-4; İbn Mâce, Cihat, 41)

Müminler, kendi aralarında yaptıkları anlaşmalara da Allah’a ve Resulüne itaat ettikleri sürece yani uymaları gerekir. Çünkü bu konuda Allah Teâlâ şöyle emretmektedir:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ

“Ey iman edenler! Akitleri(n gereğini) yerine getiriniz!” (Maide, 5:1)

وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا

“Verdiğiniz sözü ve yaptığınız antlaşmayı yerine getirin. Çünkü verilen söz, sorumluluğu gerektirir.” (İsra, 17:34)

2. Sırrı ifşa etmemek !

Sır bir emanettir. Sırrı ifşa etmek, emanete hıyanettir. Emanete riayet etmek, müminlik alameti, emanete hıyanet ise münafıklık alametidir. Bu sır, ister özel olsun, ister aile ile ilgili olsun ve isterse de toplumu ilgilendiren sır olsun!

Müslüman, Müslümanlar arasında da gayr-i Müslim olanlar arasında da olsa antlaşmalara saygılı olmalı ve sırrı ifşa etmemelidir. Şu ayet-i kerime bu konu hakkında da kapsamlı bir delildir:

وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا

“Verdiğiniz sözü ve yaptığınız antlaşmayı yerine getirin. Çünkü verilen söz, sorumluluğu gerektirir.” (İsra, 17:34)

Aile arasında olan sırda da aile mahremiyeti olarak bakmalı ve sırrı ifşa etmemelidir:

“Kıyamet gününde Allah Teâlâ’ya göre en şerli/kötü insan, hanımıyla mahremiyetini paylaştıktan sonra onun sırrını ifşa eden kimsedir.”

Hiz. Ali (r.a.) şöyle demiştir:

“Sırrın senin esirindir. Eğer sırrını söylersen o sırrın esiri olursun.”

Sahabeden Sabit el-Bünânînin anlattığına göre Hiz. Enes b. Mâlik ona şunları söylemiştir:

Ben çocuklarla oynarken Rasûlullah (s.a.v.) yanıma geldi; bize selâm verdi ve beni bir işe gönderdi. Bu sebeple annemin yanına geç döndüm. Eve varınca annem:

- Niye geç kaldın? diye sordu.

- Rasûlullah beni bir işe göndermişti; onun için geciktim, dedim. Annem:

- Neymiş o iş? diye sorunca:

- Bu bir sırdır, dedim. Bunun üzerine Annem:

- Resûlullah’ın sırrını kimseye söyleme, dedi.

Enes bu olayı anlattıktan sonra Sabit el-Bünânî’ye şunları söyledi:

- Şayet bu sırrı birine açacak olsaydım, vallahi sana söyledim, Sabit!” (Müslim, Fezâilü’s-Sahâbe, 145)

Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Kişi konuşurken dönüp etrafına bakarsa, onun bu konuşması, konuşmasının dinleyene emanet olduğuna delalet eder (ifşa etmesi haramdır).” (Ebu Davut)

Hasan Basri şöyle demiştir: “Arkadaşının sırrını söylemen hainliktir.”

Rivayet ediliyor ki Muaviye, kardeşi Utbe'nin oğlu Veli'de bir sırrını söyledi Velid, babasına dedi ki:

-Ey babacığım! Emîr'ul-Mü'minîn bana bir sırrını söyledi. Ben, emîr'ul-mü'minîn'in başkasından gizlediklerini senden gizlemediğini görüyorum. (Sana o sırrı söyleyeyim mi?)

-(Ey oğul!) O sırrı bana söyleme! Çünkü sırrı sakladığın müddetçe o senin elindedir. O sırrı açıklarsan artık o senin aleyhinde olur!

-Babacığım! Bu durum baba ile evlat arasına da girer mi?

-Hayır! Böyle bir şey evlât ile baba arasına girmez. Fakat ben senin dilini sırları söylemek suretiyle başıboşluğa alıştırmamı istemem!

Velid der ki: “(Amcam) Muaviye'ye geldim ve ona bu durumu haber verdim. Bunun üzerine Muaviye bana şöyle dedi: 'Ey Velid! Kardeşim (baban) seni yanlışlığın köleliğinden azat etmiştir. Dolayısıyla sırrı açıklamak hainliktir.'”

Hainlik şahısla ilgili olunca af edilebilir; milletle ilgili olursa devlet güçlü iken af edebilir, fakat zayıf iken af tehlikelidir. İşte bundan dolayı Bedir esirleri hakkında şu iki ayet-i kerime inmiştir:

مَا كَانَ لِنَبِيِّ أَنْ يُكُونَ لَهُ أَسْرَىٰ حَتَّىٰ يُثْخِنَ فِي الْأَرْضِ تُرِيدُونَ عَرَصَ الدُّنْيَا وَاللَّهُ يُرِيدُ الْآخِرَةَ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ لَوْلَا كِتَابٌ مِّنَ اللَّهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

“Bir Peygambere (düşman kuvvetlerini bir daha toparlanamayacakları şekilde bozguna uğratarak) yeryüzünde tam olarak ağırlığını koymadan (fidye ve ganimet elde etme amacıyla) esirler almak yaraşmaz. Fakat siz (ganimet ve esirler peşinde koşarak) şu dünyanın (gelip geçici) menfaatini istiyordunuz, Allah ise (kararlılık ve fedakârlık göstererek) ahireti (kazanmanızı) istiyordu. Allah, sonsuz kudret ve hikmet sahibidir. Eğer Allah tarafından önceden verilmiş bir hüküm olmasaydı, aldığınız (bu fidye ve ganimet malların)dan ötürü size mutlaka başınıza büyük bir azap dokunurdu.” (Enfal, 8:67-68)

Sırrı, herkese söylemek uygun değildir. Eğer sana bir sır emanet edilmişse; sakın emanete hıyanet etmeyesin. Abdullah b. Mübarek (rh.a.) ne güzel söylemiş:

“Duyduğunu saklamaya ancak, nesebi sahih olanın gücü yeter.”

“Kalpler, sırların saklandığı yerlerdir. Dudaklar, o yerlerin kilidi, diller de anahtarlarıdır. Şu halde her insan sırrının anahtarlarını saklamalıdır.” Amr b. As (r.a.)

“Sır saklamak bir irade imtihanıdır. Bu imtihanı kazanmayan, hayatta hiçbir imtihanı kazanamaz.” Hz. Ali (r.a.)

3. Gizlilikleri araştırmayıp onurları korumak

Gizlilikleri araştırmak, ahlâk zaafidir. Ahlaklı insanlar, kendilerine yapılmasını istemediği şeyleri başkalarına da yapmazlar. Hiçbir kimse gizli hallerinin bilinmesini istemez. Bir şey ki Allah Teâlâ onu yasaklamış ise, o yasak olan şey, gerçekten insanlar için zararlıdır. Zararlı olan bir şeyi yapmak; bazen önce yapana zarar verir, bazen de karşıya zarar verir.

Gizlilikleri araştırmak, iyi niyetli insanların değil, kötü niyetli insanların huyudur. Allah Teâlâ bu çok kötü huyu şöyle yasaklamıştır:

وَلَا تَجَسَّسُوا

“Birbirinizin gizli hallerini araştırmayınız!” (Hucurat, 49:12)

Hz. Rasûlullah Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

لَا تَحَاسَدُوا وَلَا تَبَاغَضُوا وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا تَنَاجَشُوا وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا

“Birbirinize haset etmeyin, kin tutmayın. Başkalarının gizli hallerini araştırmayın, konuştuklarını dinlemeyin, müşteri kızıştırmayın. Ey Allah’ın kulları! Kardeş olunuz!” (Müslim, Birr 30)

Bu hadisi şeriften şunları anlayabiliriz:

Haset ve kin; ařaęılık, basitlik ve dűřmanlık alametidir. Dűřman olan, dűřmanlık ettięi kimse hakkında aleyhte olacak malzeme toplar. Bu kiři dűřman olduęu kimsenin gizli hallerini arařtırmak ve gizli veya açık konuřmalarını dinlemeye çalıřır. Bu haller, kardeřlięe zıt olan ve kardeřlere zarar veren hallerdir. Çözümü İřlâm kardeřlięidir. Kardeř, kendisine yapılmasından hořlanmadıęı řeyleri kardeřine yapmayan kimsedir.

Gizli halleri araştırmak, karşının ahlakının bozulmasına da itebilir. İşte bu konuda Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Müslümanların ayıplarını/gizli hallerinin peşine dűřer (araştırmaya kalkışır) isen, onların ahlakını bozar veya bunları buna zorlamış olursun.” (Ebu Davut, Sünen, Edep, 37)

Sahabenin ilim ve irfanda, takvada zirve şahsiyetlerinden olan Abdullah b. Mesut (r.a.), bir gün kendisine bir adam getirilerek, *“Bu, sakalından şarap damlayan falanca kişidir”* denildiğini bunun üzerine kendisinin şu cevabı verdiğini görüyoruz:

إِنَّا قَدْ نَهَيْنَا عَنِ النَّجَّسِ وَلَكِنْ إِنْ يَظْهَرُ لَنَا شَيْءٌ نَأْخُذُ بِهِ

“Biz ayıp ve kusur araştırmaktan menedildik. Kendiliğinden bir kusur veya ayıp ortaya çıkarsa biz onun gereğini yaparız.” (Ebu Davut, Sünen, Edep 37, H. No: 4246)

Bir insanın ayıbını araştıranlar, o araştırdığı insanları ayıplamak için malzeme toplayanlardır. Belki önce işlediği bir günah sebebiyle belki daha sonra işlemediği günahı ona iftira ederek ayıplar. Hâlbuki o ayıplayan, ayıplanan kimsedir. İşte bu konuda Rasûlullah Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Kim kardeşini bir günah sebebiyle ayıplarsa o günahı işlemeden ölmez” (Tirmizî, Kıyamet 54)

Müslüman kardeşin ayıbını araştırmak değil örtmek gerekir. Ayıbı örten hakkında Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

مَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ

“Kim bir Müslümanın ayıbını örterse Allah da o kimsenin dűnya ve ahiretteki ayıplarını örter.” (Müslim, Zikir, 38; İbn Mâce, Mukaddime, 17)

Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.v.), müminleri, birbirinin onurundan sorumlu tutarak şöyle buyurdu:

“Bir müminin dokunulmazlığına, şerefine dil uzatılan yerde bir mümini mahcup eden kimseyi Allah, en çok yardıma muhtaç olduğu bir anda perişan eder. Bir müminin şerefine dil uzatılan, dokunulmazlığı çiğnlenen bir yerde mümine yardım edip onu savunan kimseye de Allah, en çok yardıma muhtaç olduğu bir sırada yardım eder.”(Ebu Davud, Edep, 12)

“Ey dilleriyle inanıp da kalplerine imanın girmediği kimseler! Müslümanları incitmeyiniz, onları kınamayınız, gizli taraflarını (özel hayat/sır) izlemeyiniz. Çünkü kim

Müslümanın gizli kalması gereken hususlarını izlerse Allah da onun gizli şeylerini izler ve Allah kimin gizli yönlerini izlerse onu evinin içinde dahi rezil eder” (Tirmizî, Birr 85)

Abdullah b. Ömer bir gün Kabe’ye bakarken ellerini ona doğru kaldırarak şöyle dedi:

“Ey Kabe! Yücesin. Dokunulmazlığın da yücedir. Fakat Allah katında bir müminin dokunulmazlığı senin dokunulmazlığından daha büyüktür” (Tirmizî, Kıyamet 54)

Demek ki Yunus Emre bundan dolayı o meşhur şiirini söylemiş:

“Bir kez gönül yıktın ise bu kıldığın namaz değil
Yetmiş iki millet dahi elin yüzün yumaz değil”

“Ak sakallı bir koca
Bilinmez hâli nice
Emek vermesin hacca
Bir gönül yıkar ise.”

4. Hüsnü zan etmek ve sû-i zanna sebep olanları da ilan etmemek

Müslümana yakışan, sû-i zan değil, hüsnü zan etmektir. Güzel zan, güzel adama yakışan; kötü zan da kötü adama yakışandır.

Bir kişi hakkında “kötüdür” diyebilmek için delil lazımdır. Delil olmadan kötüdür demek, kişiye de kendisine de kötülük etmek demektir. Kötü olsa bile kötünün ilanı, kötülüğün yaygın hale gelmesine de sebep olduğundan dolayı caiz değildir.

Hüküm verme, kendisiyle ticari bir iş yapma, itimat gereken bir konuda rapor isteyen kimse dışında hüsnü zanda yanılmanın bir zararı yoktur. Ama sû-i zanda yanılmak, hem sû-i zan edene hem sû-i zan edilene zarar verir.

Sû-i zan ile ilgili ilâhî yasak şu ayet-i kerime ile sabittir:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ

“Ey iman edenler! Zannın çoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahdır.”

(Hucurat, 49:12)

Sû-i zan, bir bakıma yalandır. Yalan ise haramdır. Demek ki sû-i zan haramdır. Bu konuda da söz sultanı Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ فَإِنَّ الظَّنَّ أَكْذَبُ الْحَدِيثِ

“Zandan sakının. Çünkü zan, sözlerin en yalan olanıdır.” (Buhari, Vasâyâ, 8, Nikâh, 45, Ferâiz 2, Edep, 57, 58; Müslim, Birr, 28; Tirmizî, Birr, 56)

Mü’minin makamı yüce olduğundan makamına layık tavır sergilemelidir ve konumuna uygun davranışta bulunmalıdır.

Sahabeden Ebu Cürey b. Süleym (r.a.), Hz. Peygamber (s.a.v)’e, bana bir şeyler öğret, bana tavsiyede bulun deyince Rasûlullah Efendimiz:

“Hiç kimseye sövme!” buyurmuştur. Tavsiyelerinin sonunda şunu da buyurmuştur:

“... Eğer bir kimse sana söver veya sende bulunduğunu bildiği bir şey sebebiyle seni ayıplarsa, sen o kimse hakkında bildiğin şeyler sebebiyle onu ayıplama. Onun bu (hareketinin) vebali/sorumluluğu kendisine aittir.” (Ebu Davud, Libas, 24; Tirmizî, İstizan, 27)

Büyüklerin büyüklüğünün bir alâmeti de hikmetli yani yerli yerince söz söylemeleri ve yerli yerince hareket etmeleridir. Hadisi şerifteki bu tavsiye, Kıyamete kadar adam olmak isteyen her kes için çok önemli bir tavsiyedir.

Adam olmak isteyen önce her konuda doğru-eğri, hak-bâtıl, hayır-şer, faydalı-zararlı olanı bilmesi ve bu bilgiye göre hakkı alıp batılı reddetmesi; doğruyu alıp eğriyi reddetmesi; hayrı alıp şerri reddetmesi; faydalıyı alıp zararlıyı reddetmesi gerekir.

Şeytanın görevi bizi birbirimize düşürmektir. Şeytan sendeki hatayı sana değil karşıdakine gösterir düşman olman için; karşıdakinin güzelliğini değil senin güzelliğini sana gösterir gurura kapılman için. Basiret ehli bir mümin, şeytanın oyununa gelmez. Karşının hatasını gördüğü gibi kendi hatasını da görür, kendisindeki Allah'ın lütfu olan güzelliği gördüğü gibi karşıdakinin de güzelliğini görür.

Daima aldandığımız bir husus da, karşının suçunu suç işlememize delil tutmamızdır. Bu ancak şeytanın, nefsi kullanması neticesidir. Zira şeytanın işini, nefis kolaylaştırmaktadır. Nefis terbiye olmayınca daima şeytan ve adamlarının oyununa gelir. Akıllı adam nefisini aklına, aklını da imanına yani Kur'an ve Sünnet gerçeklerine tabi kılar. Bize gereken, karşıdaki insan, hataya düşüp sendeki bir ayıpla seni ayıplayınca o oyuna gelmeyip onu ayıplamamaktır. Böylece hem kendini hem de karşıdakini yanlıştan kurtarmaya sebep olur. İşte Hz. Peygamber (s.a.v.) bu geçeği gördüğünden dolayı olsa gerektir ki, adeta sen aynı hataya düşme, senin haklılığın seni haksızlığa düşürmesin demektedir.

Bir başka hadisi şerifte Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Kim, cehennemden uzaklaştırılıp cennete konulmayı isterse, ölümünü, Allah'a ve ahirete inanmış olarak karşılasın. Bir de başkalarına karşı, kendisine nasıl davranılmasından hoşlanıyorsa öyle davransın.” (Müslim, İmâre, 46; Nesâî, Bey 'at, 25; İbn Mâce, Fiten, 9)

İşte gerçek çözüm, ihlasla Hz. Peygamber (s.a.v.)'i izleyerek amel edene! Ne mutlu ihlasla ve sünnete uyarak amel edenlere!

Alınacak Dersler:

1. İslam güzel insanı yetiştirmeyi hedeflemiştir.
2. Güzel insan, güzel Müslümandır.
3. Güzel Müslüman olmaya götürecek bazı şeyler ise şunlardır: Ahde vefa, sırrı ifşa etmeyip saklama, gizlilikleri araştırmayıp onurları koruma, hüsnü zan etme ve sû-i zandan uzak olmaktır.
4. Bu güzel ahlak örnekleriyle ahlakını süsleyen Müslümanlardan olmak bizim de gayemiz olmalıdır.
5. Müslümanın kemali ibadetlerinden ziyade ahlakı ile tamamlanır.

Ödev: Hucurat suresinin mealini evinizde bulunan tercümelerin birinden okuyunuz.